

НАСОКИ ПРИ ИЗГРАЖДАНЕТО НА УПРАВЛЕНСКАТА ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА ЗА СЛЕДЕНЕ НА ОПЕРАТИВНИЯ РИСК В БАНКИТЕ

Лилия Рангелова¹
e-mail: lrangelova@unwe.bg

Резюме

В съвременната икономическа обстановка, характеризираща се с растяща сложност на икономическите трансакции, структурни промени в глобалната икономика и навлизането и все по-широкото използване на информационните и комуникационни технологии водят до чувствителен ръст на операционния риск. Тъй като това е тенденция, която ще се ускорява през следващите години, в статията се застъпва твърдението, че от съществено значение за банките е да имат разработени адекватни процедури за неговото идентифициране, анализ, оценка, мониторинг и контрол с цел определяне на икономическия капитал, осигуряващ защита срещу рисковете, на които е изложена финансовата институция.

Ключови думи: операционен риск, търговски банки, загуби от операционен риск, отчитане на загубите от операционен риск

JEL: M41, G21

Операционният риск е един от основните банкови рискове и ефективно-то му управление е важен фактор за успеха, както на отделната банка, така и за стабилността на цялата банкова система. Като генератор на банкови загуби той се явява на второ място след кредитния риск (Миланова, 2014). В съвременната икономическа обстановка, характеризираща се с растяща сложност на икономическите трансакции, структурни промени в глобалната икономика и навлизане и все по-широко използване на информационните и комуникационни технологии, се наблюдава чувствителен ръст на операционния риск. Въвеждането на капиталови изисквания за оперативен риск в капиталовата адекватност на банките от Базелския комитет за банков надзор в Базел II през 2004 г. и последвалите промени в регулирането, въведе различни методи за изчисление, включително усъвършенствани модели, разработени от банките. Следователно управлението на операционния риск е важен компонент на доброто и стабилно управление на риска в съвременните финансови институции и привлича повишено внимание от академич-

¹ Доцент, доктор, катедра „Счетоводство и анализ“, УНСС

ни среди, професионалисти и регулатори. Pakhchanyan, S. прави преглед на литературата за операционния риск, като разглежда 279 академични статии за оперативния риск във финансовите институции, обхващащи периода от 1998 г. до 2014 г. и идентифицира само 26 статии (почти 9%), които се занимават с индикатори за риск (Pakhchanyan, 2016). Според нас един от основните недостатъци на съществуващите методи и подходи за оценка на операционен риск е липсата на интегрирана методологична рамка за оценка на неговото отрицателно въздействие върху финансовите резултати на кредитните институции, което налага разработването на система за следене на оперативния риск в банките и формирането на резерви за покриване на този вид риск.

Целта на автора е чрез настоящата статия да се фокусира върху определението, класификацията, характеристиката, стандартите за регулиране на банковия капитал и използването на ключови рискови индикатори за податливостта на банката към оперативни рискове. Изследването е насочено към използваните от банките индикатори за риск, което служи като платформа за разработване на подходяща методология за мониторинг на текущите експозиции, изложени на операционен риск, което би гарантирало минимизиране на загубите и продължаване на бизнеса на банката.

За разлика от останалите видове рискове, на които са изложени търговските банки, операционният риск има следните особености:

1. не се поема доброволно (съзнателно) от банките по аналогия с останалите банкови рискове;
2. не може да бъде избегнат, освен ако банката спре да функционира;
3. води само до загуби, но без възможност за печалба;
4. не се наблюдава позитивна зависимост между увеличаването на риска и на очакваната възвращаемост, т.е. не се очаква, че по-високият операционен риск ще води до по-висока доходност за банката;
5. налице е дефицит на инструменти за прехвърляне (хеджиране) на операционните рискове (Миланова, 2014).

Операционният риск е рискът от загуба, породен от неадекватни или не добре функциониращи в банките вътрешни процеси, хора и системи, както и от външни събития (Директива 2013/36/ЕС). От дефиницията на операционния риск става ясно, че той е комплексен и сложен по отношение на неговото идентифициране и разбиране поради хетерогенния характер на факторите, генериращи операционен риск. В този контекст най-важните оперативни рискове са тези, свързани с пробиви във вътрешните контроли и в корпоративното управление. Такива пробиви могат да доведат до финансови загуби заради грешки, злоупотреби, ненавременен действие или бездействие и могат да застрашат интересите на банката.

Операционни събития са тези, които могат да доведат до отрицателен резултат или допълнителни разходи и отклонение от очакваните резултати. Загубата от операционно събитие може да приеме формата на:

1. обезценка на активи – директно отписване/намаляване на балансовата стойност на финансови активи в резултат на кражби, измамни действия, неспазване на вътрешни нормативни документи;

2. външни разходи – правни разходи, свързани с участия в съдебни дела, разходи по изготвяне на експертни оценки за изясняване/разследване на операционни събития;

3. предприети регулаторни действия срещу банката – наложени санкции, глоби, отнемане или ограничаване на лицензи;

4. изплатени компенсации на служители, на клиенти на банката или на трети страни;

5. загуба на право на обратен иск/регрес – вследствие на неуспешно приключени сделки;

6. претърпени загуби или нанесени щети на материални активи – включително разходи по ремонтиране и/или прибягване до използване на резервни мощности.

Инструментите, които се използват при обследване на рисковите събития, са рискови карти, анкети за самооценка, сценарийни анализи вследствие на грешки и неправилно функциониране на системи, хора и процеси.

Загуба от операционно събитие е финансовият ефект, свързан с проявлението на събитието и подлежащ на отразяване във финансовите отчети на банката. Загубата от операционно събитие може да приеме формата на директно отписване или намаляване балансовата стойност на финансови активи в резултат на кражби, измами, неспазване на вътрешната нормативна уредба; външни разходи – свързани с участия в съдебни дела, изготвяне на експертни оценки за изясняване на операционни събития; предприети регулативни мерки срещу банката – наложени санкции, глоби; изплатени компенсации на служители, клиенти или трети страни; загуба на право на обратен иск/регрес, вследствие на неуспешно приключили сделки; претърпени загуби или нанесени щети на материални активи и др.

Прилагането на съвременни стандарти за управление и контрол на риска изисква банките да наблюдават източниците, събитията и проявленията на банковите загуби от операционен риск (Георгиев, 2013, Банка ДСК ЕАД, 2017). Те са описани в таблица 1.

Таблица 1: Основни източници, събития и проявления на банковите загуби от операционен риск

Причина	Вид събитие	Определение	Пример
1	2	3	4
Хора	Вътрешни измами	Загуби, дължащи се на умишлени действия с цел измама, присвояване на собственост или заобикаляне на подзаконовите и законовите разпоредби или политиката на дружеството, с изключение на събития, свързани с многообразие/ дискриминация, и които включват поне едно вътрешно лице.	неоторизирана дейност кражби и измами
	Практики в областта на заетостта и безопасност на работното място	Загуби, възникващи от действия, които са в противоречие със законовите разпоредби или споразуменията в областта на заетостта, здравето или безопасността, от плащания по претенции за обезщетения при злополуки или от събития, свързани с многообразие/ дискриминация	дискриминация безопасност на труда трудова взаимоотношения
	Клиенти, продуктови и търговски практики	Загуби, дължащи се на неспазване на професионалните задължения към определени клиенти — непредумишлено или поради небрежност (включително изисквания за доверителност и правилен подбор) или от естеството или характеристиките на продукта.	погрешна преценка нарушаване на доверителност нарушения при консултанска дейност неправилни счетоводни и бизнес практики

Продължение

1	2	3	4
Външни събития	Повреди на физически активи	Загуби, възникващи от унищожаване или нанасяне на щети на физически активи от природни бедствия или други събития	природни бедствия тероризъм грабеж вандализъм
	Външни измами	Загуби, дължащи се на умишлени действия с цел измама, присвояване на собственост или заобикаляне на законовите разпоредби от трети лица.	измами с банкови карти компютърни престъпления фалшификация на платежни документи
Системи	Прекъсване на дейността и срив на системите	Загуби, възникващи от прекъсване на дейността или срив на системите.	софтуерни/хардуерни прекъсвания погрешни грешки срив в телекомуникациите прекъсвания в захранването компютърни вируси
Процеси	Изпълнение, доставка и управление на процеси	Загуби, възникващи от неуспешна обработка на сделки или лошо управление на процеси и от отношения с търговски партньори и доставчици.	погрешно въвеждане на данни небрежно отношение към активи/сметки на клиенти неуспешна обработка на транзакции

Източник: Собствена интерпретация на автора

От съществено значение е банките да имат разработени адекватни процедури за идентифициране, анализ, оценка, мониторинг и контрол на операционния риск и на тази основа – за определяне на капитал, осигуряващ защита на банките срещу този вид риск.

В банките управлението на операционния риск се осъществява при спазването на принципите на трите линии на защита:

- Първото ниво на защита на банката срещу операционни рискове се реализира от ръководителите на структурни звена, които поемат риска и са отговорни да го управляват, което включва: идентифициране, оценя-

ване и докладване съобразно действащите процедури. Ръководителите на структурни звена в банката са длъжни да докладват вида и размера на възможната и/или понесената загуба вследствие на възникнали операционни събития, да поддържат актуален регистър на операционните събития, регистрирани в съответното структурно звено, и да упражняват последващ контрол на база на подаваната информация за риска.

- Второто ниво на защита срещу операционни рискове се реализира чрез независимите функции на анализ и контрол, осъществявани от дирекции „Управление на риска“ и „Нормативно съответствие“, които отговарят за по-нататъшното идентифициране, измерване, наблюдение и отчитане на операционния риск. Те обобщават риска на институционално равнище и съгласуват осъществяването на всички дейности на банката с регулативните изисквания, както и създават общи правила и процедури за управление на операционния риск.
- Третото ниво на защита се осъществява от специализираната служба Вътрешен одит, която е независима от първата и от втората линия на защита, и предоставя на компетентния орган на управление (Управителен съвет и Надзорен съвет) оценка за ефективността на управлението на операционния риск и вътрешния контрол, както и за начина, по който първото и второто ниво на защита постигат целите на управлението на операционния риск и контрола му.

Банките използват следните източници на информация за идентифициране и оценка на операционния риск:

- рискова карта от ръководителите на структурните звена;
- анкети за самооценка;
- регистър на сигнали, жалби и запитвания от клиенти на банката;
- история на финансовите загуби по данни от финансово-счетоводните отчети;
- отчети от инспекции, вътрешни и външни одити;
- управленски отчети;
- отчети по наредбите на БНБ;
- отчети за сриговете на информационните системи на банките.

Информацията за рисковите събития в бизнес звената на банката е основна база за анализ и измерване на операционния риск. Чрез анкетите за самооценка се оценява присъщия риск, ефективността на контролната среда и остатъчният риск. Обобщаването на резултатите от проведените анкети за самооценка в регулярни отчети за операционния риск и представянето им на органите позволява изготвянето на аналитична рамка, въз основа на която се оценява общата експозиция на банката към операционен риск.

Чрез използването на сценариеен анализ (стрес тест), банката се стреми да прилага максимално реалистичен и приемлив вариант, отговарящ на рисковия профил и необходимия ресурс за покриване на разходи във връзка с операционните рискове в банката. Сценарийни анализи се използват и за анализ на необходимостта от заделяне на допълнителен капитал, вследствие на възникване на внезапни неблагоприятни ситуации.

Изграждането на управленска информационна система от ключови рискови индикатори за мониторинг на текущите рискови експозиции осигурява ранно предупреждение за възникнали рискови събития и разработване на контроли за предотвратяване на загуби или за минимизиране на загубите, в случай на възникване на рисково събитие. Kalyvas и Akkizidis (2006) твърдят, че идентифицирането на оперативния риск може да се основава на ключови рискови индикатори (KRI), а KRI стават все по-важни инструменти в рамките на системите за управление на операционния риск. Ползата за управлението чрез KRI се крие в предоставянето на предсказваща информация за улесняване на вземането на решения и извършването на превантивни действия.

Използването на KRI се подкрепя и от критериите за управление на оперативния риск, които бяха идентифицирани от Базелския комитет за банков надзор. За да отговарят на тези критерии, повечето банки използват следните инструменти:

- база данни за загубите;
- ключови рискови индикатори;
- самооценки на риска и контрола; и
- сценарии.

KRI се разглеждат като показатели, които могат да се използват за наблюдение на идентифицираните рискови фактори във времето. Следователно KRI трябва да имат определени характеристики преди да могат да се използват като инструмент за управление на риска:

- данните трябва да са налични;
- данните трябва да могат да бъдат количествено измерими като процент, стойност или обем;
- трябва да се определят прагови величини на KRI за количествено измерване на рисковия апетит на банката, които трябва да се коригират само при промяна на обстоятелства и
- KRI трябва да се наблюдават редовно.

В практиката на търговските банки могат да се използват ключови рискови индикатори, за да се анализират данните за концентрация на риска в определени „критични“ зони (таблица 2).

Таблица 2: Ключови рискови индикатори за оценяване на операционния риск в банките

Вид събитие	Ключови рискови индикатори
Вътрешни измами	Обща сума на успешни неоторизирани преводи
	Брой успешни неоторизирани преводи
	Процент от общия брой постъпили активни жалби от клиенти за отчетния период/ клиенти
	Процент на откритите вътрешни измами спрямо броя на служителите (месечно)
	Общ брой неуредени дела срещу банка
	Брой нови дела, образувани в рамките на месеца
	Съотношение на броя неправомерно обработени транзакции /общия брой на обработените транзакции
	Процент на ръчно изпълнените транзакции спрямо общия брой транзакции
	Брой констатирани грешки/несъответствия в резултат на внезапни касови проверки
	Брой случаи, когато клоновете не отговарят на зададените месечни лимити за управление на паричните наличности с повече от 10% в рамките на период от 12 месеца назад
Практики в областта на заетостта и безопасност на работното място	Съотношение Напуснали служители / Общ брой служители (на тримесечие)
	Съотношение Нови служители / Общ брой служители (на тримесечие)
	Съотношение брой нови служители, участвали в обучения / брой нови служители
	Брой приключени трудови договорни спорове с плащания над определена сума

Клиенти, продуктови и търговски практики	Обща сума на успешни неоторизирани преводи
	Общи суми по транзитни сметки, неизплатени за повече от 360 дни
	Брой инциденти, свързани със сделки с ценни книжа, през отчетния период
	Брой отказани отношения с потенциални клиенти на банката
	Брой прекратени взаимоотношения с клиенти на банката
	Брой случаи на изтекли лични данни
	Клиенти от санкционирани държави
	Съвпадения с ембарго списъците
	Брой плащания, отказани от кореспондентска банка, поради съвпадение със санкционирано лице/юридическо лице
	Брой кредити с липсваща или непълна кредитна документация към общия брой просрочени кредити
Повреди на физически активи	Брой обири на банкомати
	Брой обири на трезори
	Брой обири на сейфове
	Обща сума на обирите
	Брой събития, довели до щети на активи, причинени от природни бедствия
	Брой събития, довели до щети на активи, причинени от вандализъм
	Обща сума на щетите на активи, причинени от природни бедствия
	Обща сума на щетите на активи, причинени от вандализъм

Външни измами	Нови рекламации по карти за един месец
	Брой недоставени (загубени) ценни пратки
	Брой грешки/несъответствия в доставените ценни пратки
	Брой успешни неоторизирани преводи, извършени през Онлайн банкиране
	Съотношение брой събития измами с карти към общия брой карти
	Обща сума на измамите с карти
	Съотношение брой неоторизирани транзакции с карта към общия брой транзакции с карта
	Брой докладвани подозрителни транзакции
Прекъсване на дейността и срыв на системите	Брой инциденти с ИТ системи
	Брой случаи на заразяване на работни станции с вируси
	Брой случаи на заразяване на сървъри с вируси
	Продължителност на прекъсванията на онлайн банкиране
	Продължителност на прекъсванията на мобилно банкиране
	Брой жалби на клиенти за сривове на ИТ системите
Изпълнение, доставка и управление на процеси	Съотношение на брой идентифицирани подозрителни и измамни искания за кредити/ брой на всички искания за кредити
	Брой неуредени позиции по транзитни сметки за период между 90 и 180 дни
	Обща сума на неуредените позиции по транзитни сметки за период между 90 и 180 дни
	Брой неуредени позиции по транзитни сметки за период между 180 и 360 дни
	Обща сума на неуредените позиции по транзитни сметки за период между 180 и 360 дни
	Брой неуредени позиции по транзитни сметки за период над 360 дни
	Обща сума на неуредените позиции по транзитни сметки за период над 360 дни
	Брой грешки при осчетоводяване/заверяване на сметки на банката

Източник: Собствена интерпретация на автора

Капиталовите изисквания за операционен риск се калкулират въз основа на три подхода: подход на базисния индикатор, стандартизиран подход (с разновидност алтернативен стандартизиран подход) и усъвършенствани подходи (Регламент №575/2013).

При избора на най-подходящия за банката метод за изчисляване на изискванията за операционен риск е необходимо да се отчете разнообразието на банковите дейности, равнището на чувствителност към различни рискови фактори, както и степента на усъвършенстване и сложност на операциите и процесите.

Подходът на базисния индикатор представлява най-опростения начин за изчисляване на капиталовото изискване за операционен риск. Размерът на рисковия капитал, свързан с операционния риск, е произведение на рисковия индикатор (осреднен брутен доход за предходните три години) с фиксиран коефициент:

$$K_{BIA} = \frac{\sum(GI_1 \dots n \times \alpha)}{n} \quad (1)$$

където:

K_{BIA} – капиталово изискване по подхода на базисния индикатор (BIA);

GI – брутен годишен доход за последните три години;

n – брой на предходните три години, през които brutният доход е положителен;

α – 15% (определено от Базелския комитет).

Брутният доход се равнява на нетния доход от лихви плюс нетния нелихвен доход. Когато годишният брутен доход е отрицателен, той не се включва в изчисляването на показателя.

Един от основните недостатъци на подхода на базисния индикатор е, че не отчита рисковия профил на финансовата институция и промените в рисковата експозиция през различните периоди.

Стандартизираният подход е по-прецизен, тъй като се базира на прилагането на различни рискови тегла за операционен риск към brutния доход за всеки вид дейност, а не за цялата институция. Той изисква създаване на специална организация на работа, изграждане на специална информационна система и поддържане на база от данни за разпределение на банковите дейности по отделни бизнес линии.

Банковата активност се класифицира в осем бизнес линии като за всяка линия се предвижда различен рисков фактор β . Бета факторът представлява фиксиран процент, който отразява генерирания операционен риск за съответната дейност (таблица 3) (Регламент №575/2013). Общото капиталово изискване за банката се изчислява като средна аритметична величина на

сбора от капиталовите изисквания по отделни видове дейности за всяка една от последните три години.

$$K_{TSA} = \frac{\sum_{years\ 1-3} \max[\sum(GI_{1-8} \times \beta_{1-8}), 0]}{3} \quad (2)$$

където:

K_{TSA} – капиталово изискване съгласно стандартизирания метод;

GI_{1-8} – брутен годишен доход за дадена година за всяка от осемте групи дейности;

β_{1-8} – фиксиран процент, определен от Базелския комитет по банков надзор за всяка от осемте групи дейности.

Таблица 3: Дейности на банката и бета фактор, който отразява генерирания операционен риск за съответната дейност

Група дейности	Списък на дейностите	Процент (бета коефициент)
1	2	3
Корпоративно финансиране	Поемане на емисии на финансови инструменти или предлагане за първоначална продажба на финансови инструменти при неотменяемо задължение Услуги, свързани с поемането на емисии Инвестиционни консултации Консултации за предприятия относно капиталовата им структура, отрасловата им стратегия и свързани с това въпроси; консултации и услуги, свързани със сливания и купуване на предприятия Инвестиционни проучвания и финансов анализ и други форми на общи препоръки по сделки с финансови инструменти	18 %
Търгуване и продажби	Търгуване за собствена сметка Парично брокерство Приемане и предаване на нареждания във връзка с един или повече финансови инструменти Изпълнение на нареждания от името на клиенти Предлагане за първоначална продажба на финансови инструменти без безусловно и неотменяемо задължение Организиране на многостранни системи за търговия	18 %

Продължение

1	2	3
Брокерство на дребно (Дейности с отделни физически лица или с МСП, изпълняващи критериите на член 123 за класа експозиции на дребно)	Приемане и предаване на нареждания във връзка с един или повече финансови инструменти Изпълнение на нареждания от името на клиенти Предлагане за първоначална продажба на финансови инструменти без безусловно и неотменяемо задължение	12 %
Търговско банкиране	Приемане на депозити и други възстановими средства Кредитиране Финансов лизинг Гаранции и ангажменти	15 %
Банкиране на дребно (Дейности с отделни физически лица или с МСП, изпълняващи критериите на член 123 за класа експозиции на дребно)	Приемане на депозити и други възстановими средства Кредитиране Финансов лизинг Гаранции и ангажменти	12 %
Плащания и сепълмент	Парични преводи Издаване и администриране на средства за плащане	18 %
Агентски услуги	Съхранение и администриране на финансови инструменти за сметка на клиенти, включително попечителство и свързани с това услуги като управление на парични средства/обезпечения	15 %
Управление на активи	Управление на портфейли Управление на предприятия за колективно инвестиране в прехварлими ценни книжа Други форми на управление на активи	12 %

Източник: Съгласно изискванията на Регламент №575/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 26.06.2013 г. относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционните посредници за изменение на Регламент № 648/2012 г.

Стандартизираният подход може да се прилага и в различни модифицирани варианти, които са насочени да третират по различен начин основно бизнес линиите банкиране на дребно и търговско банкиране.

За прилагането на стандартизирания метод банката трябва да разполага със система за управление на операционния риск и органът за управление на банката да участва активно в контрола на операционния риск. Минималните изисквания към системата са следните:

- Подходяща организация и разпределение на отговорностите.
- Да се документира процеса по измерване, мониторинг и управление на риска.
- Системно да проследява данните за операционния риск, включително и съществените загуби по видове дейности.
- Експозиции към операционен риск, в това число и значими загуби, породени от операционен риск, трябва редовно да бъдат отчитани пред ръководителя на звеното, отговарящо за операционния риск, и пред висшето ръководство.
- Подлежи на редовен мониторинг от вътрешен или външен орган, притежаващ необходимите знания и умения.

Усъвършенстваният подход е най-напредничавият за изчисляване на регулаторното капиталово изискване за операционен риск. Всяка банка трябва да прецени доколко прилагането на такъв подход за оценка на операционния риск е надежден за нея, както и да докаже, че капиталовото изискване за операционен риск е изчислено при 99,9% доверителен интервал и едно-годишен период на дейност.

За прилагане на усъвършенствания подход се изискват следните качествени и количествени критерии:

- *Качествени критерии* – документиране, отчетност, наличие на независима функция по управление на операционния риск, докладване на събития, самооценка на звената и отчетност, система и методология за измерване и валидиране.
- *Количествени критерии* – използване на вътрешни и външни данни за загуби от събития, водещи до операционен риск, анализ на сценарии, оценка на факторите, отразяващи бизнес средата и механизмите за вътрешен контрол.

Изискването по отношение на вътрешните исторически данни е банката да има изградена детайлна база данни, включваща петгодишни исторически данни за всички претърпени операционни загуби. За да може банката да включва вътрешна информация в модела си, тя трябва да събира следните данни:

- размер на загубата;

- описание на събитието, причинило загубата;
- къде загубата е отчетена и осчетоводена като разход;
- категория на вида събитие, пораждащо загуба;
- дата на загубата;
- дата на откриване на загубата;
- дата на приключване на събитието;
- предприети управленски действия;
- възстановени суми;
- корелираност с друг риск и др.

Нивото на детайлност на всяка описателна информация трябва да бъде съизмеримо с размера на brutната сума на загубата. Банките, прилагащи този подход, трябва да имат политика, която определя кога една възникнала при операционните рискове загуба се превръща в операционно събитие и следва за бъде добавена към базата данни.

Външните данни обхващат исторически данни за избрани макроикономически индикатори и събития, за които е доказано, че оказват влияние върху профила на операционния риск. Такива могат да бъдат: данни за безработица, икономически растеж, кредитна експанзия, борсови данни, други. За да може банката да включва външна информация в модела си, тя трябва да събира следните данни:

- размер на външната загуба;
- описание на външната загуба;
- категория на вида събитие, пораждащо загубата;
- дата на събитието, пораждащо външна загуба;
- корекции на размера на загубата.

Необходимо е банките да имат система за следене и оценяване на факторите на бизнес средата и вътрешните контролни механизми, чрез независима верификация на контролите, процесите и системите, използвани за управление на операционния риск от страна на вътрешни и/или външни одитори. Процесът на управление и контрол на операционния риск изисква периодично да се сравняват резултатите от оценката на бизнес средата и вътрешните контролни механизми с фактическите загуби от операционен риск.

Докато вътрешните и външни данни за загуби дават историческа перспектива за операционния риск, важно е също така банките да определят нивото и тенденциите в операционния риск, на който са изложени. Анализът на сценарии се използва за цялостната оценка на рисковия профил на банката. Чрез него се получава експертна оценка за вероятността и ефекта от настъпването на определени рискови събития, чрез моделиране на вероятностното разпределение на факторите, оказващи влияние върху големината и честотата на загубите от операционен риск. Чрез проиграване на различни

сценарии се оценяват евентуалните загуби и последиците от настъпването на неблагоприятни събития. Резултатите от сценарийния анализ подпомагат висшето ръководство да разбере експозицията на банката към реализирането на сериозни заплахи, за да се създадат нови или подобрят съществуващи контролни процедури и набележат определени мерки за действия за контролиране или намаляване на рисковите експозиции.

За минимизиране на оперативните събития, генериращи загуби, кредитните институции използват различни механизми за редуциране на операционния риск в своите дейности, като:

- развиват и усъвършенстват редовно оперативните стандарти и процедурите за контролиране и редуциране на операционните рискове;
- използват застрахователни полици за покриване изцяло или отчасти на операционните рискове, както и други механизми за прехвърляне на риска като изнасяне на дейности (аутсорсинг);
- предлагат обучения по операционния риск на своите служители, включително курсове и семинари по операционен риск, специализирано обучение по теми като ИТ сигурност, измами и пране на пари;
- създават подходящи планове за непрекъсваемост на бизнеса и за възстановяване след бедствие и аварии, които периодично се актуализират, за да покрият екстремни събития, засягащи съществени дейности в цялата банка.

В заключение може да се обобщи, че в настоящите условия е необходимо да се минимизира операционния риск на банките с цел гарантиране на финансовата стабилност на банковата система. В тази връзка от съществено значение е банките да имат разработени процедури за адекватно събиране, обработване, измерване и представяне на достоверна, систематизирана и навременна информация за операционния риск с цел адекватно провиждане, отчитане на загубите и поддържане на достатъчен по обем капитал, който покрива присъщите от дейността операционни рискове. Банките, също така ще трябва да се справят с предстоящото прилагане на новите правила, наречени Базел 4 на Базелския комитет за банков надзор: в банките предстои въвеждане на нов стандартизиран подход за операционен риск. Според новите правила капиталовите изисквания за операционен риск ще се определят на базата на два компонента: размер на доходите и размер на историческите загуби на банката. Всяка банка вероятно ще трябва да коригира капитала до ниво, съответстващо на оценката на операционния риск, тъй като този риск ще нараства с нарастване на дохода на банката и банките, които са имали големи исторически загуби от операционен риск, се очаква да реализират по-високи загуби, свързани с оперативния риск, които трябва да бъдат абсорбирани с адекватен собствен капитал.

Използвана литература

- Банка ДСК ЕАД. (2017). Годишно оповестяване съгласно рапоредбите на Регламент 575 от 2013 относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционните посредници, (Banka DSK EAD, 2017, Godishno opovestyavane saglasno raporedbite na Reglament 575 ot 2013 otosno prudentsialnite iziskvania za kreditnite institutsii i investitsionnite posrednitsi), available at: <https://dskbank.bg>
- Директива 2013/36/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013г. относно достъпа до осъществяването на дейност от кредитните институции и относно пруденциалния надзор върху кредитните институции и инвестиционните посредници.
- Георгиев, Г. (2013). Управление на банковия риск, Издателство „Макрос“, Пловдив.
- Миланова, Е. (2014). Регулации и управление на риска, Издателски комплекс УНСС, София.
- Регламент № 575/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 26.06.2013 г. относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционните посредници за изменение на Регламент № 648/2012 г.
- Kalyvas, L. and Akkizidis, I. (2006). Integrating Market, Credit and Operational Risk: A complete guide for bankers and risk professionals, Risk Books Incisive Financial Publishing Ltd., London.
- Pakhchanyan, S. (2016). Operational Risk Management in Financial Institutions: A Literature Review, International Journal of Financial Studies.

**APPROACHES FOR THE ESTABLISHMENT
OF THE MANAGEMENT INFORMATION SYSTEM
FOR MONITORING THE OPERATIONAL RISK IN BANKS**

Assoc. Prof. Liliya Rangelova, PhD
Accounting and Analysis Department
University of National and World Economy
e-mail: lrangelova@unwe.bg

Abstract

In present-day economic conditions characterized by growing complexity of business transactions, structural changes in the global economy and penetration and the broader use of information and communication technologies lead to a significant increase in operational risk. As this is a trend that will accelerate in the coming years, the paper argues that it is essential for banks to have adequate procedures in place to identify, analyze, evaluate, monitor and control this risk in order to determine economic capital, providing protection against the risks to which the financial institution is exposed.

Keywords: operational risk, commercial banks, operational risk losses, operational risk losses recording

JEL: M41, G21